

Urbanizacja i miejska sieć osadnicza w Polsce

Geografia

Urbanizacja i miejska sieć osadnicza w Polsce

Narzędzia: ArcGIS Online

Materiały (dane): Dostarczone wraz z lekcją w serwisie ArcGIS Online

Cel: Poznanie poziomu urbanizacji w Polsce oraz jego zróżnicowania przestrzennego. Zapoznanie ze strukturą wielkościową miast w Polsce oraz ich fizjonomią.

Źródła:

1. ESRI data&maps
2. Dane Głównego Urzędu Statystycznego: wskaźnik urbanizacji wg powiatów,
3. Geografia24.pl – [Urbanizacja](#),
4. Zintegrowana Platforma Edukacyjna – [Zróżnicowanie poziomu urbanizacji w Polsce](#),
5. Zintegrowana Platforma Edukacyjna – [Zmiany liczby ludności Polski](#).

1. Wstęp

W Polsce miastem jest każda jednostka osadnicza posiadająca prawa miejskie. Ludność miast w zdecydowanej większości pracuje poza rolnictwem – w usługach i przemyśle. Zabudowa miejska jest zazwyczaj wyższa i bardziej zwarta od zabudowy wiejskiej. Miasta są też większe od wsi, choć zdarzają się odstępstwa od tej reguły.

Udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności to stopień urbanizacji. Tuż po II wojnie światowej stopień urbanizacji w Polsce wynosił 34%, co oznaczało, że co trzeci Polak mieszkał w mieście. Jednak w kolejnych latach wartość ta systematycznie rosła i w 1966 roku przekroczyła 50% – połowa Polaków mieszkała w miastach i połowa na wsi. W 1991 roku osiągnięte zostało maksimum wynoszące 62%. W kolejnych dziesięciu latach ludności miejskiej w Polsce nie przybywało, a po 2000 roku zaczęło ubywać. Było to spowodowane ucieczką mieszkańców zatłoczonych centrów miast w pobliskie, spokojne tereny wiejskie. Ta tendencja utrzymuje się do dziś i możliwy jest dalszy spadek wartości stopnia urbanizacji.

2. Zadania

1. Otwórz mapę przygotowaną na potrzeby tej lekcji: [Lekcja edu.esri.pl: Urbanizacja i miejska sieć osadnicza](https://www.esri.com/arcgis/arcgisonline/lesson/urbanization-and-settlement-network-in-poland), dostępną w serwisie ArcGIS Online.
2. W prawym górnym rogu wybierz przycisk **Zaloguj się** i zaloguj się na swoje konto ArcGIS Online w subskrypcji szkolnej.
3. Jeżeli legenda nie otworzy się automatycznie po lewej stronie, to z lewego panelu wybierz przycisk **Legenda** i zapoznaj się z danymi, które zostały dołączone do mapy.

Zadanie 1: Jakie dane zaprezentowano na mapie?

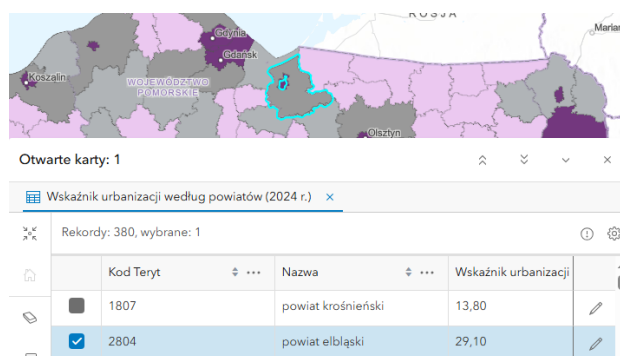
Odpowiedź:.....
.....

Zadanie 2: Jakim kolorem oznaczono powiaty o najniższym wskaźniku urbanizacji, a jakim te o najwyższym?

Odpowiedź:.....
.....

4. Z lewego panelu wybierz przycisk **Warstwy** . Obok nazwy warstwy „**Wskaźnik urbanizacji według powiatów (2024 r.)**” kliknij na symbol trzech kropek **...**, a następnie kliknij na opcję **Pokaż tabelę**.

Wskazówka: Tabela atrybutów prezentuje dane w postaci zbioru kolumn i wierszy (rekordów). Każdy rekord to jeden obiekt – w tabeli prezentowane są informacje do niego przypisane, a na mapie widnieje jego prezentacja graficzna. Kliknięcie na dany rekord w tabeli zaznacza przypisany do niego obiekt na mapie.

Kod Teryt	Nazwa	Wskaźnik urbanizacji
1807	powiat krośnieński	13,80
☒ 2804	powiat elbląski	29,10

Urbanizacja i miejska sieć osadnicza w Polsce

5. W tabeli atrybutów kliknij na kolumnę „**wskaźnik urbanizacji (...)**”, aby dokonać posortowania wartości w tej kolumnie.

Zadanie 3: Wymień trzy powiaty, w których wskaźnik urbanizacji jest najniższy w Polsce.

Odpowiedź:.....

6. Po wykonanym zadaniu wyczyść selekcję z tabeli atrybutów klikając na symbol .
7. W tabeli atrybutów kliknij na symbol trzech kropek obok nazwy kolumny **Wskaźnik urbanizacji**”, a następnie wybierz **Informacje** . Zapoznaj się z przedstawionymi informacjami, a następnie odpowiedz na poniższe pytanie.

Zadanie 4: Ile wyniósł wskaźnik urbanizacji w Polsce w 2024 roku? Co on oznacza?

Wskazówka: Skorzystaj z wartości średniej.

Odpowiedź:.....
.....

Zadanie 5: Porównaj wartość wskaźnika urbanizacji w powiecie, w którym mieszkasz ze średnią wartością tego wskaźnika dla Polski.

Wskazówka: Możesz skorzystać z wyszukiwarki miejsc , aby odnaleźć swój powiat. Następnie kliknij na wybrany powiat i odczytaj informacje z tzw. okna podręcznego.

Odpowiedź:.....
.....

Zadanie 6: Na podstawie własnej wiedzy, oceń wpływ urbanizacji na środowisko przyrodnicze.

Odpowiedź:.....
.....
.....

8. Z lewego panelu wybierz opcję **Warstwy** . Wyłącz widoczność aktualnie wyświetlanej warstwy i włącz widoczność warstwy **miasta w Polsce**, klikając na symbol oka obok nazwy warstw:

Urbanizacja i miejska sieć osadnicza w Polsce

9. Zapoznaj się z wczytanymi danymi. Warstwa prezentuje główne miasta Polski.

Ciekawostka: Większość miast w Polsce (niecałe 80%) stanowią małe i bardzo małe miasta, w których liczba mieszkańców nie przekracza 20 tys. Mimo iż liczebnie jest ich więcej niż miast z innych grup wielkościowych, są zamieszkiwane przez nieco ponad 20% ludności miejskiej.

10. Otwórz tabelę atrybutów warstwy **miasta w Polsce** (analogicznie do pkt. 4 i 5) i wykonaj poniższe zadanie.

Zadanie 7: Wymień pięć największych miast Polski.

Odpowiedź:

Ciekawostka: Różnice między wielkością polskich miast bywają ogromne. Największym polskim miastem jest Warszawa – mieszka w niej ok. 1,86 mln osób (stan na 2024 r.), co stanowi niemalże 5% ludności kraju. Z kolei najmniejszym miastem w Polsce jest Opatowiec, w którym mieszka zaledwie 305 mieszkańców.

11. Z lewego panelu wybierz opcję **Zakładki** . Do mapy zostały dodane zakładki przestrzenne, które prezentują wybrane obszary. Przyjrzyj się dwóm pierwszym, klikając na ich nazwy – zostaniesz przeniesiony do odpowiedniego obszaru.

Zadanie 8: Analizując systemy osadnicze przedstawione na dwóch pierwszych zakładkach, uzupełnij poniższy tekst, decydując, które fragmenty z nawiasów powinny znaleźć się w tekście.

Odpowiedź: Miasta, w wyniku pełnionych funkcji, tworzą relacje z otaczającymi je miejscowościami. Jeżeli pomiędzy jednostkami istnieją powiązania komunikacyjne, handlowe lub migracyjne, tworzą one (aglomeracje / system osadniczy). Ich

Urbanizacja i miejska sieć osadnicza w Polsce

przykładami są (aglomeracje / systemy osadnicze). Wyróżnia się dwa typy aglomeracji: monocentryczną i policentryczną. Miasta takie jak (Warszawa / Katowice) i Łódź są typowymi aglomeracjami monocentrycznymi, w których (nie ma jednego dominującego ośrodka / wokół głównego ośrodka koncentrują się mniejsze miejscowości). W konurbacjach, czyli ośrodkach policentrycznych, (nie ma jednego dominującego ośrodka / wokół głównego ośrodka koncentrują się mniejsze miejscowości). Przykładem jest (aglomeracja warszawska / aglomeracja górnośląska).

12. Z lewego panelu wybierz i zmień mapę bazową na **Zobrazowania**.

13. Wróć do zakładki przestrzennych i przejdź do kolejnych z nich. Zostały na nich zaprezentowane różne fragmenty miast, które powstały w duchu konkretnej epoki.

Zadanie 9: Analizując fizjonomię polskich miast przedstawioną na zakładkach przestrzennych, uzupełnij poniższą tabelę wpisując przykład z mapy oraz przyporządkowując odpowiednią charakterystykę, wybraną spośród poniższych tekstów:

- 1) w tym okresie wznoszono głównie pojedyncze budowle – centralną częścią tych miast była rezydencja magnacka;
- 2) duże osiedla w technologii wielkiej płyty;
- 3) miasta i osiedla powstawały na skutek industrializacji. Regularny układ ulic i budynków – z czasem rozrastały się nieplanowo i chaotycznie. Cechą charakterystyczną są wielorodzinne budynki;
- 4) koncepcja miasta idealnego – miasta budowane były zwykle na planie gwiazdy lub ośmioboku. W obrębie murów wznoszono często rezydencję – zamek;
- 5) w dużych ośrodkach miejskich wokół historycznych dzielnic powstają nowoczesne centra usługowe i kulturalno-biznesowe w wielopiętrowymi biurowcami;
- 6) owalny zarys, regularny układ ulic, centralnie położony rynek;

Miasto	Przykład z mapy	Cechy miasta (numer tekstu)
Miasto średniowieczne		
Miasto renesansowe		
Miasto barokowe		

Urbanizacja i miejska sieć osadnicza w Polsce

Miasto przemysłowe		
Miasto socjalistyczne		
Miasto współczesne		

Ciekawostka: Zamość nazywany jest perłą polskiego renesansu. Ze względu na doskonale zachowany układ urbanistyczny, realizujący założenia koncepcji miasta idealnego, został wpisany na Listę światowego dziedzictwa UNESCO.

14. Na koniec zapisz mapę do swoich zasobów. Z lewego panelu wybierz i **Zapisz jako**.

Dodaj swoje inicjały do tytułu mapy i wybierz .

Ciekawostka: Presja inwestycyjna powoduje, że inwestorzy starają się zmieścić na działce jak największą liczbę lokali mieszkalnych. To dlatego bloki na nowych osiedlach w dużych miastach buduje się zbyt blisko siebie. Przykładem jest inwestycja na Osiedlu Bliska Wola w Warszawie, gdzie inwestor chce zagospodarować 8-hektarowy obszar do zamieszkania przez 10 tys. osób.

Dziękujemy za skorzystanie z naszych materiałów.

Zespół Edukacji Esri Polska Sp. z o.o.

OBSERWUJ NAS

Platforma edukacyjna

Facebook

Grupa nauczycieli

Geografia